

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 6 fl., $\frac{1}{2}$ an 3 fl., $\frac{1}{4}$ an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 18 frcs., $\frac{1}{2}$ an 9 frcs., $\frac{1}{4}$ an 4 frcs. 50 cm.

Fieca apare în fiecare Sâmbătă.

Unirea

Foe bisericescă-politică.

Inserțiuni

Un sir garmond: odată 7 cr., a doua oră 6 cr., a treia oră 5 cr., și de fiecare publicațiune timbru de 30 cr.

Tot ce privesce focea să se adreseze la «Redacțiunea și Administrațiunea Unirii» în Blaș.

Anul VI.

Blaș 29 Februară 1896.

Numărul 9.

Necasuri milenare.

Nu este trandafir fără spină, nu este bucurie fără amărăciune, nu este suieș fără coboriș.

De multe ori trebuie să gândească stăpânii noștri la adevărul acestor proverbi, și de multe ori trebuie să se vor mai gândi, până ce vor trece peste bucuriile milenare.

Se pare într-un adevăr, că însăși Nemesis își descarcă urgia asupra milenarului popor.

Cele ce în timpul din urmă s-au petrecut, par a fi anume orînduite de soarte pentru a turbura bucuriile milenare.

Afacerea Miklós a ridicat vîlul despre administrațiunea din țară, ér afacerea Pulszky a desvilit gospodăria, ce domnesce în centrul țării, la guvern.

Scandalul Miklós a fost nu numai cazul unui singur om, ci a marcat un sistem întreg: sistemul de a exploata averea cetățenilor sub și cu mantaua influinței oficioase. Aceea, ce în biserică e simonie, aceea a fost fapta lui Miklós în viața de stat. Și știut este, cât de mult uresce și condamnă biserica crima simoniei.

Scandalul Pulszky aruncă lumină asupra felului, cum se manipulează la guvern banii țării, adunați din contribuții, sub cari îmbrăncesc bieții cetățeni. Unui om, care nu și-a putut da samă despre banii, ce mai înainte i-au fost încredințați, i-se mai pune la dis-

poziție o nouă sumă de preste 100,000 fl., pe când după cele mai elementare concepte de drept și răspundere trebuia să fie fost luat sub cercetare criminală. Și se dau sute de mii unui om, ca să cumpere chipuri, cu toate că pe omul acela nimica nu-l califica pentru misiunea, ce i-s-a dat, afară de faptul, că prin protecție a ajuns a fi directorul museului de bele-arte. Ceea ce a urmat, a fost în parte lucru firesc. Pulszky s'a mînjit cu banii țării și pe lângă aceea, nepriceput fiind în ale artei, a mai și cumpărat chipuri fără adevărată valoare artistică, făcînd astfel de ris țara întregă, arătîndu-o în icóna Americii de pe vremea, când o descoperise Columb, când adevărat indigenii americani își schimbau bucățile de aur și petriile scumpe cu nisce frunze de mătășă ori cu cercei de trei cruceri părechea.

Cine nu vede, că în scandalul acesta întreg vinovatul principal e guvernul? Și pare că nici atîta nu ar fi fost de ajuns.

Ca necasul să fie complet, s'a repetit în zilele trecute deruta dela bursă, cum se întîmplase în luna lui Novembre din anul trecut. Și caracteristic e numai, că la deruta acésta au cădut aproape exclusiv numai valorile unguresci.

Întru adevăr trebuie să-i dora inima fie căruia sincer patriot la vederea acestor desastre.

Până acum erau numai antisemiții și Cehii tineri, cari ne injurau țara.

Acum am ajuns acolo, de și principele Schwarzenberg, reprezentantul marilor proprietari din Boemia și unul dintre stilpii conservatorilor, a trebuit să esclame, că Ungaria e țara corupției.

Cum se va rezolva între astfel de împrejurări cestiunea transacțiunii economice cu Austria, asta rămîne un mister.

Înse necasurile nici cu atîta nu sînt terminate. Ca măsura să fie chiar plină, a mai venit și împrejurarea, că guvernul nu are încă votat budgetul pe anul 1896, ci acum a doua oră a trebuit să-și cêră indemnitate. Și dacă ajută Dumnezeu, apoi sigur va mai cere încă o a treia indemnitate. Și atunci străinătatea și deputații, cari vor veni la conferința interparlamentară, vor ave ocașie, să vadă, cum se aranjază la noi pe cheltuelile statului esposiții și alte serbări milenare, fără ca parlamentul să fie încuviințat spesele. Atunci străinătatea va ave o esplicare a scandalului Pulszky, pentru că va vedé, că nu numai sute de mii, ci chiar milioane se pot cheltui în Ungaria din banii țării fără de nici o controlă.

Etă pe scurt situațiunea țării în ajunul serbărilor milenare.

Nu e sigur încântător acest chip. Fără esagerare se pôte zice, că neasemenat mai multe sînt cauzele de suferare, decît cele de bucurie.

Și cine e de vină la toate acestea?

Unii învinuesc guvernul, alții partidul liberal.

Feuilleton.

Din istoria vișei de vin.

Cultura vișei de vin s. Scriptură o reduce până înapoi la Noe, al doilea părinte al omului omenesc. „Și a început Noe (a fi) om lucrătorii de pămînt și a sădit vie“ (I Moisi 9, 20). S. Scriptură privesce deci pôlele Araratului din Armenia de patria acestei plante. Acolo între Marea Nêgra și între Marea Caspică pe un teritoriu foarte estins și mai ales în partea lui cea către Pontus ni-se reprezintă într-un adevăr încă și astăzi vișea de vin ca regina plantelor. Acolo strugurii se fac într-o abundență așa de mare, căt după spusa lui Parrot, care în an. 1829 s'a suit în fruntea unei expediții rusesci științifice până pe vîrfurile Araratului și cu o cale a scrutat întreg ținutul acela, plugariul mingrelian cel foarte sêrac, care trăiesce aproape numai cu mei și cucuruz, nu ajunge, să culégă toți strugurii, pe cari îi face viea lui, ci mulți struguri, cari s'au făcut prea sus de la pămînt, îi lasă pe sama paserilor și a ierului, și încă nemijlocit înainte de serbătorile Pascilor omeni dobora strugurii din anul

trecut cu pari de pe arbori. Vișea se împletește pe acolo la deal până la vîrfurile arborilor și dă un must de o dulcêță balsamică, de un miros plăcut penetrant și de o colóre roșie așa de închisă, căt îl folosesc și la scris în loc de negră. Ceea ce mai spune apoi s. Scriptură despre imbetarea patriarhului Noe, dovedesce, că deja în vechimea cea mai înaltă s'a făcut încercarea de a păstra prețiosul suc al strugurului, suc înse a trecut prin ferbere și prin metamorfosa aceea tainică, în urma căreia din mustul cel neimbetătoriu s'a făcut vin imbetătoriu, — o metamorfosă, carea cu toate acestea nu numai că n'a împedat pe omeni de la cultivarea vișei, ci dimpotriva i-a îndemnat cu atît mai virtos la continuarea experimentării cu puterea imbetătoare a vinului. Căci beuturi tari alcoolice plac gustului sensual al omului, și unde îi lipsesce vinul, el își gătesce beutură de aceea alcoolică din alte plante, cărora natura le-a dat de totului tot altă menire. Până la ce grad de dezvoltare au ajuns ca un bun comun al omenimii încă neimpărțite încercările acelea cu vișea și cu mustul strugurului, noi nu putem să șcim. Dar istoria totuși ne împărțesce două fapte. Ea ne spune anume mai întăiu, că cultura vișei a

mers mână în mână cu gătirea vinului, căci ori ce opoziție, ce s'a făcut beuturii de vin, s'a făcut numai mai tîrziu din motive religioase, naționale ori climatice; așa p. es. în Sina, unde vișea acum se cultiva, acum se stirpia. Tot istoria ne mai spune apoi, că cultura vișei s'a estins mai ales către apus. Monumentele asiriene cuprind desemnuri de ale țerilor, în cari Asirienii au dus rășboi; colinele acelor țeri sînt acoperite cu vișea, cari acum se întind jos pe pămînt, acum se înalță în formă de tufe scunde. Că în Asiria beutura de vin era acasă, se vede din aceleși desemnuri, cari une oria ne reprezintă bachanaliile. Locuitorii Ierusalimului celui impresurat și strîmțorat de oșteea asiriană le promite beliducele asirian Rapsachi, că îi va muta „în pămînt, care este ca și pămîntul vostru, pămînt de grâu, de vin, de pîne și de viș“ (Isaie 56, 17). O dovadă încă cu mult mai veche despre cultura vișei în apusul Asiei e Melchisedec, care a jertfit pîne și vin (I Moisi 14, 18).

Vișea de vin ocupă pe fața pămîntului două brîne, cari amîndoué cad în partea mai călduroasă a zonei stîmperate. Dar în brînele acestea estensiunea culturii de vișea nu e neîntreruptă, ci ea din contră în multe locuri

Noi aflăm greșala în sistemul întreg, ér catastrofele le ascriem Mânei Preainalte, care umilește pe cei sumeți și înalță pe cei smeriți.

Dumnezeu pe indiviđi îi judecă în cealaltă viață, ér popórele le judecă aici pe pământ.

Subsidul regesc. — Primul nostru articol din numărul trecut a străbătut până la urechile guvernului. Acésta o deducem din următorul comunicat semioficios:

„Mai multe fol române naționaliste au scris, că guvernul a detras ajutorul de stat de 30,000 fl. dat preoțimii române gr. cat. din păstorirea sufletescă. „Unirea“ din Blaz urgitéză de-a dreptul convocarea congresului diecesan spre a lua poziție în contra pretensei hotăriri a guvernului. Față de aceste sciri faptul, care coréspunde adevérului, este, că guvernul nu numai că nu a detras acest ajutor dela preoțimea română gr. cat., ci l-a contemplat în o măsură și mai favorabilă de cât până acum, în faptă inse nu l-a asignat, după ce nu e votată legea budgetară, care l-ar da drept spre aceea. Că preoțimea română gr. cat. în anul acesta primesce mai târziu subsidiul, cauza este numai întârziarea produsă de opoziție prin întinderea artificială a desbaterii budgetului.“

Ne servese spre mângăere, că putem aduce la cunoștința preoțimii noastre de o cam dată și acest comunicat semioficios. Constatăm inse, că cel ce l-a concipiat, saú nu a cetit articolul nostru întreg, saú cu voea nu reflectéză la împrejurarea atinsă de noi, că adevă guvernul încă în 22 Maiú a. tr. a dat ordin perceptoratului din Alba-Iulia, să nu esolvéscă Ordinariului nostru subsidiul. Óre prevédut-a guvernul încă în Maiú, că budgetul pe 1896 nu se va vota până în 1 Ian. a. c.? Cu greú o credem. În alți ani încă nu s'a votat budgetul până prin Martie, și subsidiul totuși s'a esolvit în 1 Ian. Autorisarea de a asigna adjuțul, încă a avut-o guvernul prin votarea budgetului provisor pe trei luni.

Comunicatul semioficios nu împrație deci deplin nedumerirea noastră, nici nu justifică întârziarea subsidiului regesc.

O vorbă creștină pentru Armeni.

Cestiunea arménă pare a fi adurmit érá pe câtă va vreme. Ér acum foile publică datele statistice, pe cari ambasadorii le-au putut aduna despre sângele acela omenesc, care s'a vérsat în decursul ultimelor turburări Armene. Datele acestea statistice îndemnă pe „Germania“ din Berlin la un cuvint adevérat creștinesc. Íi reproducem aci:

„Pe cine nu-l cuprinde mânia cea mai adâncă și compătımirea cea mai intimă, când cetesce *raportul oficios* al ambasadorilor tuturor puterilor despre macelurile din Armenia? Așa dară 24,655 de Armeni și numai 79 de Turci sint numai aceea, a căror omórire e constatată numai în actele accesibile ambasadorilor! Și Europa creștină suferă așa ceva?! Foile germane adese ori au susținut principiul neinterveniunii, când soiaá scirile acelea grozave. Noi sigur nu voim războiul. Dar óre frații nostri din Armenia și interesele cele sfințe ale creștinismului ne împórtă mai puțin decât interesele mercantile, cari le au căți va comercianți în Transvaal? Pe cum energica depeșă îndreptată către presidentul Krüger cu tot dreptul a fost întimpinată cu bucurie și cu aprobare, întocmai așa și o asemenea întrevenire pentru nefericiții Armeni s'ar primi cu recunoștința însuflețită în întregă Europa, ér în Turcia cu spaímă mai mare de cum a fost lărmuirea lui John Bull! Toți strigă după intervenție, îndată ce se periclitéză interesele cător va comercianți mari, cari în mare parte duc în Africa numai vizars și praf de pușcă și prin acestea pun lucrărilor misionarilor pedecile cele mai mari. Dar când se măcelăresc 25,000 de creștini și se comit grozăveniile cele mai mari în contra femeilor și pruncilor, atunci ómenii astăzi se indignéză puțin, érá mâne li-s'a récit inima, și au uítat tóte. O miserabilul

de materialism și indiferentism! Ce considerare lașă față cu Rusia!

„Guvernul german și-ar fi câștigat aprobarea și admirarea lumii creștine întregi, dacă ar fi declarat sərbătorește: Noi n'avem să reprezentăm interese materiale în Armenia; nici din Turcia nu vom să căpétăm nici o parte; dar cu ceriul și în numele Mântuitorului celui restiguit, în numele creștinismului pretindem scutirea creștinilor, pedepsirea ucigașilor, satisfacere pentru grozăveniile asiatiche!

„Asemenea unul ucigaș și-a perdit îndreptățirea de a mai esista un stat asiatic, care prestă Europei creștine atari grozăveni! El să cadă! Ce respect vor trebui să atbă Turcii față cu noi, față cu statele creștine preaputernice, cari fac atât de puțin pentru interesele sale cele mai sfințe! Ce ar face ei în contra creștinilor, dacă ar dispune de asemenea putere! Europa póte să purcedă astăzi cu același drept și trebuie să purcedă cu aceeași datorință ca pe timpul cruciatelor. Să împărțéscă Turcia! Dacă din Armenia și din Asia mică nu pot să facă un stat neatrănătoriu cu guvern creștin, atunci dea-le Rusiei, érá Turcia europénă cu Constantinopolul dea-le eventual Austriei. Anglia ar fi îndestulată cu Egiptul, Franța cu cealaltă parte a Africei de méză nópte. Italia în schimb pentru restituirea statului papal ar poté să priméscă Palestina și Siria, Grecia ar poté să priméscă Creta și cele alalte insule grecesci (Sporadele și Cicladele) și partea de méză zi a Macedoniei. Tóte puterile acestea ar avé cu o cale să mistuésă la bucăturile acelea atáta, cât pacea Europei ar fi asigurată pe multă vreme! Germania și-ar fi câștigat respectul tuturor și binecuvintarea ceriului. Caci dórá și astăzi atrná încă tóte dela binecuvintarea lui Dumnezeu.“

„Răspunsul nostru la „Manifest““ — Sub acest titul scrie „Magyar Allam“ în 22 Februarie urmátóarele:

„Noi védénd situația aceea fatală, spre

e înteruptă din cauza lipsei de cultură a pământului preste tot, din cauza diferinței în moravurie, traiul și gradul cultural al popórelor. Dacă vom să scim partea aceea a feței pământului, în care cultura vinului ajunge la maxim atât cu privire la cuantitatea vinului produs cât și cu privire la bunătatea lui, atunci găsim, că între marginile aceluí ținut cade numai Europa de méză zi și Asia apusană. Dar acésta sigur a rezultat nu numai din cause climatice, ci și din de cele istorice și mai ales din cauza aceea, că cultura spirituală a omului deja de multe zeci de vécuri în partea acésta a feței pământului și-a ridicat reședința, și că după tótă probabilitatea partea acésta a feței pământului e patria viței de vin.

Marginea ecuatorială a viței de vin pe emisfera nordică e Egiptul, a cărei capitală Cahira e aședată la același grad de lățime cu Teneriffa în apus și cu capul golfului Persiei la răsărit. Mai aprópe de centrul zonei de viță și favorisată prin înălțimea sa și prin curentul prósper de aer de către mare e Palestina. De aceea țărișóra acésta tot de una a întrecut în privința producției de vin pe vecinul său numit Egipt, deși și acesta în vechime nu era așa de solid ca în zilele noastre, ci producea mult vin și bea încă și mai mult. După mărturisirile monumentelor egiptene strugurul și vinul a fost cunoscut deja în împérătia străveche a Faraonilor și nu a rare ori jucă o rolă fórté mare în viața civilă și religiósă. Monumen-

tele mormintelor din piramide representă nu numai garduri de viță, de pe cari vierii culg strugurii și-i aședă în coșuri, ci ele representă chiar și gătirea vinului până la turnarea lui în urcióre mari de pétră. În Beni-Hassan, a căruí picturi parietale se derivă asemenea din perioada Faraonilor celor vechi, se găsesce depins și un teasc de struguri. El constă dintr'un fel de sac, în care sint struguri, și care se întórcé așa de tare în chipul, în care pe la noi muierile storc rufe, cât bónele se sdromică, și mustul curge printre firele sacului într'un vas, ce se afla de desubtul lui. Mormintele din Teba au fórté multe picturi de felul acesta: într'un loc se vede o vie în mijlocul unei grădini mari, aiaia un prunc híșie pasérite de la strugurii copti, aiaia nisce bărbați se țin cu mâinile de nisce funii și cântă și tescuesc cu piciórele desculțe strugurii, și mustul se străcură printr'o sită în o ladă și din acésta curge prin dóuă găurele umplénd urcióre, pe cari un intendant le numérá, le notéză și dispune, să se ducă în pivniță, unde se aședă lângă olaltă. Nu lipsesc în picturile acestea nici chiar femei și bărbați, cari îmbețându-se varsă, și pe cari sclavii îi duc dela locul orgiei.

La Elini ni-se representă pânea și vinul ca darurile cele dintăiú, pe cari ómenii le-au primit dela zei. Magul Teiresias zice către Penteu regele Tebei: „Doi sint, o fiule, pentru lume zeii cei dintăiú, Demeter și cei ce rivalisézá cu ea, fiul Semelei. El a pro-

pagat departe beutura strugurului, pentru ca muritorii îngreuiáți de nécasuri să se vindece de máhnire, și să-i întărăscă somnul, útarea nenorocirii zilnice, când altmintrea nimic nu póte să vindece amărăciunea“ (Eurip. Bacch. 274 ur.). Pe scutul lui Achil artistul între alte scene idilice a reprezentat și „un câmp bogat de vițe, frumos plásmuit din aur“ (Il. 18, 561 ur.). Calipso dá lui Odiseú la despărțire pâne, vin și haie (Od. 7, 264). Cunoștința mai întâiú a vinului și mai apoi și a viței Elinii au primit-o probabil de la nord din Tracia, a cărei țerm se numérá între locurile cele mai vechi de debarcare ale neguțatorilor fenicienii; aceștia sigur n'au întrelásat a câștiga pe locuitorii țării dárúindu-le vin, érá pe unde au întemeiat coloniú, pe acolo vor fi sădit și viță. Că vița de aci a călătorit mai departe la popórele italice și apoi și la Germani, acésta o dovedesce deja și numirea Wein, vinum, oivoc, care are de temeiú cuvintul semit iaiin. Răspândirea estraordinar de repede a culturii viței prin Grecia și prin țérite sudice ale apusului o dovedesc multe împărțáșiri de ale scriitorilor și o întăresc cu deosebire prețurile vinului. Pe lângă grăú scriitorii amintesc pretutindenea și vinul. Itaca o laudă Telemac, că ea afară de grăú mai produce și vin mult; un câmp producătoriu de vin se ținca de moșia, la care s'a retras bătránul Laerte (Od. 13, 244; 1, 193); pământ arátoriu și de vie în aceeași estensiune oferesc Caledonienii lui Melagros (Il. 9, 579)

care nebunia șovinismului mână țara și națiunea, aducându-ne aminte de aceea, că luptele între frați cele de tristă amintire, cari s'au petrecut în trecut, au aruncat patria noastră tot de una pradă inamicului estern, am protestat în contra orî cărui șovinism, ori ar veni acela din parte ungară, ori din altă parte. Dacă deci orî națiunea magiară, orî naționalitățile ar urma o politică, care se întemeiază pe ura de rasă și nutrește ura de rasă, noi ca fôe eminenter catolică putem numai să ostindim o atare politică.

„Sciind, că contopirea națiunilor în decursul de până acum al istoriei universale cu mijloce măiestrite, pe cum sînt împilarea culturii națiunii orî naționalităților respective, sugrumarea individualității ei naționale, nici odată n'a succes, sciind bine aceea, că ali-pirea de naționalitate e spunerea curatului adevăr, căci nimeni mințind nu se pôte face alt ceva de ce este, — contopirea naționalităților n'am privit-o nici de idee politică norocôsă, nici de îndreptar necesar, de care am puté orî ar trebui, să ne ținem, fără ca să facem din patria noastră un cuib de frecări interne nefcetate.

„De ôre ce noi avem lege despre egala îndreptățire a naționalităților, art. de lege XLVI din 1868, care e una din legile fundamentale ale patriei noastre, nefcetate am urgitat observarea onestă și justă a acestei legi din partea guvernelor, ba nu ne-am arôtat străini nici de idea aceea, ca dacă așa ar aduce cu sine interesul patriei și interesele sincer și onest pricepute și reprezentate ale naționalităților, legea aceea să se modifice, respective să se revadă.

„Ne-am învot și în aceea și în sine considerată n'am privit-o de primejdiosă, ca compatrioții nostri din naționalități spre apărarea intereselor sale nedespărtibile de interesul patriei să se unescă într'un partid și împreună cu noi să conlucre spre fericirea patriei atât în parlament, cât și afară de parlament. De aceea am pretins lege electorală uniformă, carea să garanteze în chip îndestulitoriu aceea, ca dreptul acesta cel

Vinul, care se făcea în Atica, pe timpul lui Demostene se plătia un metretes (cam 39 litre) cu 4 drachme, ér în timpuri mai vechi vinul acesta era încă și mai ieftin, căci pe timpul lui Solon un metretes de vin avea un preț cu un medimnos de orz, adică o drachmă. Soiuri mai bune se plătiă și cu de două ori atâta, ér pentru vinul cel fin de pe Chios pe timpul lui Socrate se plătia o mină (cam 45 fl.). Încă și mai ieftin era vinul italian. Polibiù zice, că în Italia superioră un medimnos de grâu se plătesce cu 4 oboli, de orz cu 2 oboli și tot cu 2 oboli și un metretes de vin. Tot de la Polibiù scim, că în Lusitania un medimnos de grâu făcea 9 oboli, unul de orz o drachmă și tot atâta și un metretes de vin. De ôre ce afară de aceea vinul tot de una se bea mestecat tare cu apă, (Zaleucos în vécül al 7-lea în. de Chr. a statorit pedepsă de mörte pentru cel ce ar bé vin nemestecat, Athen. 10, 33.) vinul prin urmare se ținea de artiții cei mai ieftini de consum, și chiar și pe mesele cele frugale și sërăciciose ale Spartanilor ajungea mult vin. Pe lângă tôte că prețul vinului era așa de mic, câștigul, ce-l aduceau viile, totuși era așa de însemnat, cât în Italia capitalul elocut în vii aducea 15%, și Romanii se îngrijiră de monopolizarea culturii sale de vin, adică restrîuseră cultura această în provinci.

(Va urma.)

mai frumos al său civil să-l pôta deprinde în mod neatîrnătoriu, ori de care partid s'ar ține. Am pretins și pretindem lege uniformă de presă, lege uniformă de reunire și de adunare. Pretindem administrație bună, ieftină și mai pe sus de tôte onestă. Pretindem garante depline pentru aceea, ca orî care cive, ori care grup de interese întemeiat pe lege naturală ori pozitivă să-și pôta deprinde liber drepturile circumscrise ori circumscrin-de în mod hotărît în dreptul public.

„Cu un cuvînt am pretins și pretindem tôte acelea, cari le poftesce dela toți civil omenia, caracterul, sentimentul patriotic.

„Dar în interesul patriei noastre și în al naționalităților am reprobât și ostudit pasivitatea naționalităților, pentru că acesta, pe cum am vécüt, a servit și servește numai spre aceea, ca să se pôta lifera o majoritate de marionete câștigată în chip ieftin pe sama sistemului deja nemoral și insuportabil al liberalismului.

„Neînțelesă și necorectă am zis, că e silința Românilor spre autonomnia Ardélului, pentru că 1) autonomia această ar rupe în două ungarimea și ar rupe în două și românimea, ceea ce nu e nici în interesul nostru, nici în al lor; 2) pentru că autonomia această în contra voii ungarimii numai pe calea unui rășboi ar puté, să se realizeze, érá cu învoirea ungarimii nici odată nu ar puté, să se formeze așa, cât elementul român să fie îndestulit cu ea. Gândim, că e imposibil, ca tôte acestea să nu le pricepă conducătorii Românilor. Dar mai departe autonomia Ardélului ar duce lucrurile acolo, cât să tăiam pe sama fiesce cărei naționalități teritoriu autonom separat, și așa am ajunge la federalism. Dar acesta nu se pôte esecuta nici pentru raporturile teritoriale ale naționalităților, și ori câtă bunăvoință am nutri față cu compatrioții nostri de altă limbă, putem susține cu hotărîre, că în cazul, dacă țara s'ar aședa pe base federale, ei nu ar puté oferi nici o garanță pentru aceea, ca țara să mai susțea măcar și numai o jumătate de veac.

„Cu tôte acestea susținem, că dacă deja există un atare partid, acesta ca partid nici nu pôte fi aruncat în temniță asemenea unei masse de criminaliști. Noi așa credem, că partid autonomist ar puté să se nască și în sinul ungarimii Ardelene. Ôre cel de la putere ar arunca și pe aceștia în temniță? De aceea am fost noi cei dintăi, cari am grăit în interesul agrățării autonomiștilor, de ôre ce n'am privit de lucru cuminte, ca să fabricăm martiri pe sama unei idei, pe carea am privit-o de necorectă și neadmisibilă la nici un cas, pe cum a făcut-o acesta liberalismul între celelalte necuminții ale sale.

„Vécënd lupta aceea sterilă, cërta aceea perpetuă, în care inteligența naționalităților își mistuesce forțele, o acuzăm în mod franc, că își negligă interesele culturale. Politicii naționalităților pună-și mâna pe inimă și mărturisescă, că în interesul școlilor și instituțiilor sale culturale chiar și între împrejurările actuale vitrege ar fi putut face cu mult mai mult, de cât au făcut.

„O acuzăm și pentru aceea, că tôte dispozițiile guvernelor, cu cari le-a zădărnicit silințele, le-a pus nefcetate în cărca națiunii magiare întregi și prin acesta a slăbit fôrte tare raportul acela frățesc, prin a cărui nutrire s'ar fi putut răsturna liberalismul. Dór însu-și dr Raț, care acum își

esprimă sperarea, că elementul domnitoriu va pricepe îndreptățirea pretensiunilor poporului român, încă în fața curții cu jurați din Cluș a zis, că el este acuzatorul națiunii magiare întregi.

„Acuzăm naționalitățile și pentru aceea, că drepturile acelea, pe cari li-le dă legea despre naționalități, nu s'au silit, să le valideze atunci și acolo, unde și când ar fi fost timpul și locul potrivit. Numai atunci au pășit pe terenul apărării și deprinderii drepturilor, când deprinderea acestora a devenit imposibilă pentru șovinismul îndreptat în contra lor și nutrit și prin guverne.

„Recunoscem, că naționalitățile au fôrte multe cauze de a se lupta în contra guvernelor liberale. Dór sistemul acesta scie, să impună numai prin corupțiune și volnicie; înse dór și preste națiunea magiară pôte el să se susțină numai așa.

„Și acum facem propuneri naționalităților și anume două. Una e: „Să uităm și să facem, să se uite, cele ce ne separază, și să cercăm, ceea ce ne unesce. Să se socotescă întru sine și să nu se silescă după lucruri imposibile. Să nu ne privescă mai mult de cuceritori, ci de frați adicți, cari ceea ce câștigăm împreună cu ei, aceea și împărțim împreună cu ei. Nu pretindem minciună și lipsă de caracter, ci numai ali-pire sinceră și onestă față cu patria milenară comună, conlucre onestă spre stirpirea corupției și a reacțiunii păgâne și spre păzirea integrității Ungariei.“

„Ér dacă acesta nu convine, aci e a doua: „Închiați contract secret cu Bánffy. Promiteți îi, că veți susține pasivitatea și astfel îi veți da deputați ieftini. Promiteți îi, că în contra corupției și a politicii lo-gelor veți face cel mult manifestări platonice. Și vi-se va concede orî ce. Veți puté să scrieți foi și cărți. Procesele de presă încă vor înceta, ba pôte veți căpéta și posturi de fișpani și — vicinale. Da, căci prietinia secretă a lui Bánffy e vrednică fôrte mult!“

„Așa dar care o veți alege?“

„Căderea partidului liberal“, — acesta e titlul unei scrieri volante unguresci anonime, ce a apărut deunăzi în Viena. Ea recomandă, să se formeze în parlamentul unguresc un partid conservativ din partidul poporal, din secesioniștii lui Szápáry, din partidul național, din partidul lui Ugron și din un partid național al Românilor. „Alkotmány“ susține, că broșura această îmbrăcându-se în haină conservativă țintesce spre discreditarea partidului poporal, ca și cum acest partid pentru salvarea intereselor catolice ar fi gata a jertfi pactul dualistic din 1867. Nouă ne pare bine, că partidul poporal se lapedă de paternitatea acestei scrieri volante. Ne-am fi perdut adică tot respectul, ce-l nutrim față cu acest partid, dacă am fi aflat, că el pôte să aibă despre Români păreri de aceea, de cari se cuprind în broșura această. Așa scrie auctorul între altele: „Schimbarea legii electorale ar fi delaturarea unuia din gravaminele cele mai de frunte ale naționalităților. Cu o lovitură s'ar face, ca să înceteze pasivitatea Românilor. Eú din parte-mi nu m'ași teme, dacă în parlament ar ajunge 23—30 de deputați români. — Crede-ți imi, vė rog, că nici acelea câte va duzine de deputați români, sėrbii și slovaci n'ar scóte lumea din țipiini. Din contră

contactul personal, firea rafinată și civilisată a politicii parlamentare, traiul în inima țării și cunoștința, ce ar face-o cu politica mai înaltă, mai liniștită a curții: acestea ar îmblandi pe lupii dacoromâni și panslavi. — Le-am da la fie care paș favoruri locale, și s'ar împărtăși și în recunoștința societății; dar curând ar înțelege, că politică dacoromână aci nu se poate face, de ore ce acesta afară de puterea națiunii magiare nu o condece nici interesul vital al casei domnitore. — Sntem siguri, că și Români se tem a intra în peștera leilor, — în parlamentul magiar, — în care numai înăuntru duc urme. Inteligența română se formeză numai de câte va deceni, așa dară încă n'a avut timp spre a perde, — ca să mă exprim așa, — mirosul penetrant al originii sale democratice. Pe așa numita inteligență numai o generație o separază de clasa plugarilor, din care și-a luat originea. Acastă inteligență bună nu se rușinează de originea sa, ba se mândrește cu ea. — Filosofii și cunoscătorii omenilor știu bine, că plăcerile lumesci ale vieții civilisate au influința cea mai periculoasă și cea mai ruinătoare asupra fiilor naturii. — Domni români încă se tem a se mesteca în societatea civilisată a capitalei magiare. Ajungând de pe pășunile munților de-a dreptul între noi în vârtejul farmecătorii al datinilor noastre civilisate, al teatrelor, seratelor, alergărilor, restaurantelor alese, cluburilor, balerinelor, meselor de carți etc., ușor ar lăpăda de pe sine pelea de șerpe a urei de rasă și s'ar face contrari mai civilizați. Curentul vieții domnesci ar răpi cu sine luntrița vieții lor, ei ar dori scipirea aurului. Ar cerea calea îmbogățirii, a poziției sociale alese, a contactului intim cu cercuri alese, a titulei, a influinței, a oficiilor înalte, și ar arunca de la sine cununa de spină a martiriului în schimb pentru cununa aceea binemiroșitoare de rose, carea o împletește viața în lumea mare în jurul capului omenilor. S'ar băga în datorii, s'ar dimitte la întreprinderi promițătoare de câștig, i-ar prinde cu unghia ori care bărbat de stat ori partid politic, care ar avé lipsă ardețore de voturile, spriginul, servițul lor."

Ne-ar fi părut foarte rău, dacă am fi aflat, că partidul poporal ar fi capabil a abusa astfel de eventualii săi aliați români.

Revistă bisericească.

Din Patrie.

La conferința episcopescă, care s'a intrunit Joi în Budapesta, dintre prelații bisericii noastre au luat parte Escelențele Lor I. P. S. D. Mitropolit și P. S. D. Episcop al Gherlei. Obiectele conferinței au fost: 1. Participarea episcopatului la serbările milenare; cu luarea măsurilor referitoare la serbare s'a încredințat primatele. 2. Cu privire la regularea congruei s'a emis o comisiune, care să realizeze fără amânare regularea; în comisiunea acesta este ales și Esc. Sa Episcopul Szabó. 3. În cestiunea autonomiei catolice conferința nu s'a pronunțat.

Presă liberală este îngrijată, că ce va face nunțul Agliardi singur în Viena pe timpul, când se vor deschide serbările milenare și întreg corpul diplomatic

din Viena va veni la Pesta. Cătă bunăvoința față de nunțul, care nu poate veni de nou la preaospitalul Bánffy! Tot aceste fol fac diverse combinațiuni cu privire la aceea, că prin cine va fi reprezentat S. Scaun la mileniul magiar. Unele zic, că Sfinția Sa ar fi încredințat deja pe cardinalul Schlauch dela Oradea mare, ca să-l reprezente, ér altele afirmă, că onórea acesta ar căde asupra primatului Vaszary. Roma, care nu comunică intențiunile sale presei jidano-liberale, până acum nu s'a pronunțat în cestiunea acesta.

Roma.

În 20 a. c. s'a serbat a 18-a aniversară a alegerii de Pontifice a Sfinției Sale Leo XIII.

Guvernul italian nu încetază a pune pedeci la aceea, ca episcopii denumiți să-și ocupe scaunele episcopesci; ei denegă așa numita execuatură regescă. Procedura referitoare la execuatură este acesta: Episcopul numit de către Papa îndată după denumire își înainteză decretul la guvern cu rugarea, să i-se dea execuatura, adecă recunoscerea și din partea statului. Înainte de obținerea execuaturii episcopul denumit nu-și poate primi dotațiunea episcopescă. Guvernul în loc de a rezolva fără amânare rugarea episcopilor, în decurs de ani întregi cercă a se informa prin organele sale despre conduita politică a denumitului, și astfel spre paguba sufletescă a poporului credincios staș scaunele episcopesci cu anii neocupate. Liberalismul e acela-și prețutindenea.

Rusia.

Despotismul muscălesc se manifestază prin acte noue de violență față cu biserica catolică. Regimul se mestecă în seminarele teologice prescriind chiar și planul de învățămînt. După acest plan în fie care seminar teologic are să se propună în limba rusescă ca studii obligate limba, literatura și istoria rusescă, ér teologia cu studiile aparținătoare ei și pe viitor se vor propune în limba latină. Atât la esamenele de primire ale candidaților de teologie, cât și la esamenul final, ce au să-l facă după terminarea cursului teologic, au să lea parte cu vot decisiv asupra calculului din limba, literatura și istoria rusescă doi comisari civili, unul numit de către guvernatorul provinciei, éră celalalt trimis dela departamentul cultelor din Petersburg. Cei ce cad din aceste obiecte la esamenul de primire nu pot fi primiți în seminar, éră cei ce cad la esamenul final, pot fi ordinați de preoți, dară nu pot fi aplicați în nici un oficiu ecleziastic. Prin aceste măsuri despotice și nedrepte voește moscovitismul a reduce numărul preoților poloni știind, că turma fără de păstori mai ușor o poate înghiți. Mai departe s'a dat ordin, ca toate dispozițiile guvernului să se publice și în bisericile catolice polone în limba rusescă, pe care poporul nu o înțelege.

Revistă politică.

Afaceri interne.

Pertractările pentru renoirea pactului economic cu Austria se continuă. Austria a și designat pe membrii comisiunii pentru statorirea cuotei.

Bánffy a propus Monarchului disolvarea parlamentului, Maiestatea Sa însă a declarat, că acesta ar da ansă la diferite combinațiuni și în actuala situație nici din punct de vedere politic nu ar fi oportună. Bánffy în urma declarării regești a renunțat la planul său.

Casa magnaților și-a început ședințele Marți.

Ungurii imitând pe Austriaci se ocupă de planul de a crea un ministeriu deosebit pentru căile ferate, de ore ce afacerile căilor ferate sînt neglitate din partea ministrului de comerț, în resortul căruia cad ele de present.

Dieta terminând desbaterile asupra budgetului cultelor și instrucțiunii publice a început încă în 20 a. c. desbaterea ministeriului de comerț. Prevedându-se, că desbaterile nu se vor termina în curând, în ședința dietală din 21 a. c. cabinetul a cerut indemnity încă pe două luni, adecă până la finea lui Mai.

Kossuth F. a propus, ca Ungaria să renunțe la convențiunea vamală cu Austria. Numind Kossuth pe Austriaci aliați, Hentaller l-a intrerupt zicând, că sînt „gunoie, nu aliați”. — Molnár J. în ședința din 22 a. c. a declarat pe Austriaci de inimiți ai Ungariei și a propus, să se sisteze pertractările cu privire la pactul economic cu Austria. — Apponyi a arătat în vorbinea sa de Luni, că renunțarea la pactul economic cu Austria ar fi desastros pentru agricultorii ungari, dară de altă parte ar duce la ruină pe industriașii austriaci. Pentru aceea el nu voește războiul economic și vamal cu Austria. Guvernul să studieze cestiunea, și dacă Austriaci pun condițiuni neacceptabile, Ungaria să-și albă vamă independentă.

Austria.

Joi au fost în Viena alegerile în colegiul al III-lea pentru consiliul comunal. Au fost aleși în cele 19 cercuri *érăși tot numai social-creștini*, anume 46 reprezentanți. S'au dat 42,945 voturi, și anume pentru social-creștini 33,390 (cu 2844 mai multe ca în rîndul trecut), ér pentru liberali 9045 (cu 2321 mai puține ca în rîndul trecut). Colegiul al II-lea va alege în 2 Martie.

Franța.

Conflictul dintre senat și guvern s'a aplanat de o cam dată prin aceea, că senatul în ședința din 20 a. c. a luat spre știință declararea ministrului președinte Bourgeois, că guvernul nici prin cuvintele nici prin faptele sale nu umblă, să provóce senatul.

Abia s'a aplanat conflictul cu senatul, și guvernul radical e pe calea de a nemulțami camera deputaților prin purtarea sa. Maioritatea deputaților consideră de injust modul, cum voește guvernul să reformeze darea de venit. Tóte

acestea arată, că radicalismul și-a pierdut nimbul de popularitate înaintea corpurilor legiuitoare, și că zilele cabinetului Bourgeois sînt numărate.

Turcia.

După scirile cele mai noue în Creta revine turburările și cruditățile. Ciocnirile dintre creștini și Mohamedani sînt dese. Caratheodori-pașa este acuzat, că însuși ar provoca pe creștini, ca astfel să pîdă aduce pe insulă mai multă armată.

În Macedonia erau se observă presemne de insurecțiune.

Probabil, că Caratheodori va fi rechemat din postul de guvernator general al Cretei și va fi înlocuit cu Mahmud Djelaleddin-pașa. Din cauzele nouelor turburări pe Creta guvernul Greciei a înaintat o reprezentație la Constantinopol.

Cauzele deselor turburări în provinciile Turciei sînt dările cele mari, cari apasă populațiunea. Criza financiară, care în Turcia a devenit cronică, voescă guvernul să o delătore acum prin dimiterea din serviciul activ a tuturor batalionelor de redieși, chemați sub arme spre a suprima revoluțiunile din anul trecut. Cine știe, dacă împrejurările nu vor aduce cu sine, să-i recheme, încă mai înainte de ce ei s'ar așeza pe la locuințele lor.

Bulgaria.

Ziarul „Petersburgskaia Gazeta” i-se scrie din Sofia, ca esarchul Iosif s'a exprimat, cumcă și principele Ferdinand are de cuget, să trecă în curînd la „ortodoxie”. Noi credem tare, că de umilirea acésta nouă principele nici nu va avea să scape.

Ce privește recunoscerea principelui Ferdinand. deși presa rusescă îi face speranță, că în curînd va fi recunoscut, totuși diplomații ruși vorbesc cu rezervă și accentuează, că Rusia ține la stipulațiunile tractatului dela Berlin.

Asupra ambasadurilor din Constantinopol a făcut impresiune neplăcută, că sultanul chiar pe timpul pregătirilor pentru trecerea lui Boris a propus puterilor recunoscerea lui Ferdinand. Pe cum se vestese, reprezentanții marilor puteri au sfătuit pe Turcia, ca după ce atîția ani a lăsat lucrul baltă, să nu lea chiar dînsa inițiativa pentru recunoscerea lui Ferdinand, ci să lase rola acésta altelor puteri.

Divorțurile în România.

Cetim în nrul din 14 Febr. al „Gazetei” din Bucuresci următoarele: Directorul Statisticii generale publică un studiu foarte interesant asupra divorțurilor în România, întemeiat pe constatările statistice făcute în acésta privință de la 1864 și până la 1893.

Oscendo. Prima constatare este, că numărul cererilor de divorț merge necontenit crescînd. Acest număr era mare înainte de codul civil. Nouele forme ale Codului, mai grele de cât cele de mai înainte de la autoritățile bisericești, mai micșorează, ce e drept, numărul divorțurilor, totuși ele revin curînd

la numărul de mai înainte și continuă a spori regulat. În anul 1889 ajunge numărul cererilor nouă de divorț la cifra de 1866, ér a celor vechi încă nejudicate 4780.

Comparație. În comparație cu alte țări, divorțurile sînt destul de dese în România. — În ce privește în special orașul Bucuresci, el ar veni în privința divorțurilor în primul rînd dintre toate orașele din Europa. — Astfel în anul 1894 s'a făcut în Bucuresci 963 de despărțenii la 10.000 de căsătorii, cam de două ori atîta, cât la Berlin prin anii 80, Berlinul venind în acésta privință în al doilea rînd după Bucuresci.

Orașe și sate. De și în România populația orașelor face abia 17 la sută din total, în ce privește divorțurile, ele se împart în două jumătăți aproape egale pentru orașe și pentru sate. — De unde ar rezulta, că orașenii divorțeză de cinci ori mai mult de cât sătenii. — Astfel în anul 1893 s'a înscris divorțuri la 10.000 de căsătorii 687 la orașe și 120 la sate; anul 1894 649 la orașe, 105 la sate. — Pe când dar, în ce privește orașele, sîntem cei dintâii la divorțuri în totă Europa, în ce privește satele, sîntem la un nivel mijlociu.

Motivele. Mai mult de 90 la sută din numărul divorțurilor se admit pentru cauze vagi, ca „maltratarea de către soț” și mai ales „neînțelegerile în familie” și chiar „moravurile rele” în afară de adulter, — pentru regimul dinaintea Codului civil, ér sub codul actual „excesele, erudițiile și injuriile grave”. Adulterul se invocă în mai mare număr de soț împotriva soției.

Mulțămîta publică.

Void a perpetua memoria neuității sale soției *Eugenia n. Colceriă*, Spect. domn *Teofil Dragomir*, proprietar în Lupoe (Sela-gi), a dăruit Reuniunii Femeilor române gr. cat. din Blaș 50 fl.

Pentru acésta faptă mărimînoasă comitetul Reuniunii țîi ține de dorință a aduce donatorului și pe acésta cale cele mai sincere mulțămite.

Blaș 20 Febr. 1896.

Pentru comitet:

Rosa Muntean
presidentă.

Ioan Fodor
secretar.

Mulțămîta.

După ce subscrisa în starea sufletescă prezentă nu pot să aduc privat mulțămitea mea tuturor rudeniilor, amicilor și cunoscuților pentru condolițele exprimate din incidentul pierderii neuitatului meu soț, — îi rog, ca pe acésta cale să primescă mulțămitea mea cea mai sinceră.

Roșia de munte 20 Febr 1896.

Eufemia Caian.

Noutăți.

Din diecesa Oradei Mari. Preaon. *Lazar Iernea* paroch în Leta Mare este numit protopop onorariu și asesor consistorial.

Reuniunea femeilor române din Blaș și-a ținut adunarea generală Duminecă în 23 Febr. Din raportul general se vede, că reuniunea dispuse cu finea anului 1895 de un fond de preste 2500 fl. Reuniunea cu începutul anului școlastic viitor va escrie concurs pentru 7 ajutoare de câte 40, 30 și 20 fl. pentru fete, cari cercetază școala din Blaș.

Manifestul urmărit. Acei membri ai comitetului național, cari au scris manifestul, citați fiind înaintea autorităților polițiale din teritoriul locuinței lor, au fost pedepsiți cu carcer de câte 15 zile și cu amen-

dă în bani dela 50—100 fl. Motivul acestor proceduri a organelor administrative este, că exministrul Hieronymi prin o ordinațiune declarase de desființat partidul național și prin urmare și comitetul, până ce nu va avé statute aprobate de guvern. Este cunoscut, că partidele politice ca atari nu au statute aprobate de guvern, și totuși așa ceva preține guvernul ungar dela partidul național român. Cât interes față de Români!

Licență de profesor. Ni-se scrie, că în 19 Ian. fostul elev al gimnasiului nostru din Blaș *Vasiliu Triș* a fost declarat la universitatea din Bucuresci licențiat „cum laude” în litere, secțiunea istorico-filologică.

Comite suprem român. Fôea oficiosa publică scrierea surprindătoare, că deputatul dietal *Iuliu Vinț* este numit comite suprem al comitatului Ugocea. De prin anii 70 acesta e prîmul cas, că guvernul numescă și un comite suprem român, dară nici pe acesta nu-l pune în vre-un comitat românesc, semn, că nu are deplină încredere în el. Despre noul comite șcim, că a absolvat teologia în seminariul diecesan din Gherla, apoi a studiat drepturile și a fost ales de pretor. La alegerile dietale din urmă a fost ales deputat guvernamental. În dietă a votat pururea cu guvernul. El e unicul român gr. cat., care a votat legile politice bisericești. Prin denumirea lui Vinț de comite Români nu a câștigat nimic, pe când guvernul se va lauda, că e just față de Români.

Procese de presă. În săptămîna trecută s'a pertractat două procese de presă. Cel dintâi a fost pertractat în Sedin pentru articolul „Însemnătatea congresului naționalităților” publicat în „Zastava”. Auctorul a fost condamnat la un an și jumătate temniță de stat. Cel alalt proces s'a intentat în contra ziarului „Budapest”, care a numit „lași” și „bestii” pe ofițerii din Arad ai armatei comune. Scriitorul articolului a fost declarat de nevinovat.

Profesor ateu. Profesorul gimnasiului de stat din Szolnok Posch Jenő a declarat înaintea parochului catolic de acolo, că dînsul Iese din sinul bisericii catolice, dară nu intră în altă biserică din motivul, că el nu crede în învățăturile religioase. Declarația păgănescă a lui Posch a dat ansă la interpelări în dietă, érá directorul suprem din districtul Pestei a ordonat cercetare asupra păgănilui modern, care este aplicat ca educator al tinerimii creștine.

Un nou Krach în Budapesta. Marea fabrică de recuisite de stîns, fundată de către o societate pe acți și condusă de Tarnóczy vestitul președinte al alegerii dela Neutra a trebuit să facă licudație ne mai putîndu-și acoperi pasivele. În anii trecuți spre a-i face reclam fabricii au pus în fruntea ei pe Kossuth Ferencz, dară nici numele lui Kossuth nu a putut-o mîntui de perire. Guvernul la timpul său a impus comunelor noastre, să cumpere aparate de stîns dela fabrica „Tarnóczy” cu prețuri mari. Cum vor fi funcționat recuisitele acelea, vor ști mai bine, ce le-au folosit, noi înse nu am auzit pe nimeni laudându-le. Căderea acésta sigur a înavuțit pe vre un protejat liberal. Alte Krachuri se așteptă.

Din vechea patrie a Magiarilor s'a reintors în 18 Febr. contele Zichy Jenő fiind salutat la gara din Budapesta de mai mulți amici și admiratori ai lui. Zichy spune, că în a doua expediție asiatică i-a succés a descoperi mai multe indicii cu privire la originea Magiarilor și la înrudirea lor cu unele semînții, cari și azi trăiesc în Asia.

Influenza, care ne-a causat multă durere în 1890, éráși ne-a cercetat. Atât în Blaș, cât și în jur zac mulți de morbul acesta, care vine cu friguri, dureri de cap și febrile mari.

† *Archiducele Albrecht Salvator,* fratele archiduceului Francisc Salvator, al ginerelui Majestății Sale, a murit în 27 Februar în etate de 25 ani.

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Minciuni istorice
și diferite alte minciuni.

(Continuare.)

Dar epistola episcopilor adunați în sinodul din Chalcedon nu a fost de ajuns: a mai scris și însuși episcopul Anatoliu de Constantinopol Papei Leo o epistolă cerând într'însa aprobarea canonului 28. Într'însa Anatoliu a zis între altele: „Noi am nutrit cu tot dreptul încrederea în Sfinția Văstră, că veți privi de a Văstră onoarea scaunului Constantinopolului, — căci scaunul Constantinopolului are de părinte scaunul Vostru Apostolesc.“¹⁾

Împăratul Marcian scrie Papei Leo la doi ani după aceea astfel: „De aceea Sfinția Ta să se îndure a trimite scrisore, din care toate bisericile și țerile să vadă lămurit, că Sfinția Ta întărește, cele ce s'au făcut în sfîntul sinod.“²⁾

În anul 454 Anatoliu a scris Papei din nou. În epistola această zice între altele: „Adese ori doriām, să primesc epistole dela Voi, ca să împlinesc ascultătoriū, cele ce se vedeau, că sînt plăcute intențiunilor Văstre celor foarte perfecte în totă privința. Căci de loc să nu fie, ca eu să mă împotrivesc acelor, cari mi-le-ați demanda prin epistolă.“³⁾ Era mai apoi zice despre hotărîrile sinodului dela Chalcedon: „Valorea totă și auctoritatea celor ce s'au făcut, s'a rezervat auctorității Sfinției Văstre.“⁴⁾

Pentru ca să nu obosim pe cetitori prea tare, trecem preste vécurile următoare. Trecem mai ales și preste periōda aceea, în care în jurul sfîntului Teodor Studitul se adunau toți, cei ce aveau bărbăția de a apăra drépta credința, ordinea ierarhică și neafirmarea bisericăscă în contra cesaropapismului bizantin. Putem să trecem aci ușor preste periōda această, după ce mai la deal am avut prilejul de a vedé, cât de strîns se alipiau s. Teodor și soții lui de Scaunul s. Petru, când era vorbă de apărarea dreptei credințe. Și trecend preste periōda această ajungem la timpul mărginaș cu înălțarea lui Fotie în scaunul episcopesc al Constantinopolului.

Gregoriu Asbesta, acel arhiepiscop al Siracusei, care mai târziu a consacrat pe Fotie, a fost învinuit cu mai multe crime canonice și în special cu tendențe schismatice îndreptate în contra patriarhului Ignatiu de Constantinopol. Patriarhul a adunat deci între anii 848 și 854 un sinod și într'însul a osîndit pe Gregoriu și l-a lipsit de scaunul episcopesc al Siracusei. Împotriva acestei sentențe a apelat Gregoriu la episcopul Romei. Despre apelata lui și a soților lui de osîndă scrie contemporanul Stilian: „Er aceia au trimis epistole și soli la preasfîntul Papă de atunci al Romei, la fericitul Leo, cerend, să fie judecați de dînsul ca unii, cărora li-s'a făcut nedreptate în vederată. Și Papa a scris

¹⁾ Ep. Anatol. între epp. Leon. 101. la Migne pag. 978. 984: ὁ γὰρ θρόνος ΚΙΙ ἔχει πατέρα τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ὑμῶν.

²⁾ Ep. Marcian. între epp. Leon. 110 l. c. pag. 1018: φανερά γενήσεται τὰ ἐν τῇ ἀγίῃ συνόδῳ πεπραγμένα παρὰ τῆς σῆς μακαριότητος βεβαιώσθαι.

³⁾ Ep. Anatol. în Leon. opp. ed. Lugd. 1700. T. I. p. 325. 326.

patriarhului Ignatiu cerend, să trimită pe ore cine dinaintea feței sale în Roma veche, pentru ca să afle printr'însul cele despre schismaticii aceia.“¹⁾

În anul 856 împărătesa Teodora a scris Papei Benedict III în numele său și în al fiului său Michail III. Cu daruri bogate și cu epistola Teodorei și a patriarhului Ignatiu a mers călugărul Lazar la Roma, „care toate cele ce se referiau la Gregoriu, le cunoșcea, — care a spus Papei cauza cu de amănuntul.“²⁾

După ce lui Barda și lui Fotie le-a succedat, să alunge pe Ignatiu din scaunul patriarhal, și după ce Fotie a cuprins acest scaun, s'au hotărît Barda și Fotie, să câștige în partea sa pe episcopul Romei, pentru ca așa „causa lor să apară mai întărită.“³⁾

În anul 858 au scris împăratul Michail III și Fotie Papei Nicolau I. În epistola împăratului Papa e rugat, să trimită legați, pentru ca să se țină un sinod în Constantinopol. Se spune mai departe, că Ignatiu avend în vedere vrîsta sa înaintată și sănătatea sa slăbită a renunțat la patriarhie și s'a retras pe o insulă într'o mănăstire întemeiată de dînsul, dar că în urma acestora s'au născut și turburări, cari vor pute să se potolască mai ușor în sinod.“⁴⁾

Din epistola lui Fotie relevăm cuvintele următoare: „Pentru ca noi prin rugăciunile Văstre — să putem împrăstia norii dificultăților, cari ne impresoră.“ — „Pentru ca să ne împreunăăm cu Sfinția Ta într'o legătură curată și indisolubilă, am aflat a fi de lipsă scl.“⁵⁾ „Substernend în scris această mărturisire de credință — ne rugăm era și era — pentru rugăciunile Văstre, pentru ca Dumnezeu să ne fie milostiv și binevoitor în întreprinderile noastre.“⁶⁾

Papa Nicolau nu a recunoscut îndată pe Fotie de patriarh legitim, ci pentru ca să-și câștige informațiunile de lipsă, a trimis legați la Constantinopol.⁷⁾

Patriarhul Ignatiu vedend, că Fotie și soții lui au înfricat și mituit pe legații Papei, declară acestora înaintea sinodului Constantinopolitan din an. 869: „Eu pe voi nu vă primesc de atari judecători, ci duceti-mă înaintea Papei, și acolo bucuros primesc judecata.“⁸⁾

Actele acestui sinod, în care Ignatiu a fost destituit, împăratul le-a trimis la Roma. La acte a adaus Fotie o epistolă către Papa

¹⁾ Styliani Neocaesareae eppi ep. Harduin. Acta concil. T. V. col. 1121 sq.: ἐκεῖνοι δὲ γραμματὰ τε ἀπέστειλαν καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν τρικαῦτα ἀγιώτατον πάπαν Ῥώμης, τὸν μακάριον Λέοντα, ξηροῦντες τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδίκησιν ὡς δῆθεν ἠδικημένοι. Καὶ ὁ Πάπας πρὸς τὸν πατριάρχην Ι. ἔγραψεν ἀξιῶν ἀποστεῖλαι τινα ἐκ προσώπου αὐτοῦ πρὸς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην, ὡς ἂν δι' αὐτοῦ ἀναμάθῃ τὰ περὶ τοὺς σχισματικοὺς ἐκείνους.

²⁾ Stylian. l. c.

³⁾ Theoph. Contin. IV. 32. p. 195: καὶ ἵνα δὴ καὶ τὰ αὐτῶν κραταιότερα ἀποφῆνωσι.

⁴⁾ Nicetae David Paphlagonis vita Ignatii, Harduin l. c. col. 963 sq.; Synod. Pappi c. 151.

⁵⁾ Ep. Photii in Τόμος Χαράς ed. 1706.

⁶⁾ Nicet. l. c.

⁷⁾ Libell. Ignatii, Mansi XVI. p. 297: πρὸς τὸν Πάπαν με ἐπαγάξατε, κακέθειν τὴν κρίσιν ἀσμένως δέχομαι.

Nicolau. În epistola această zice Fotie între altele: „Dar după ce nimic nu împedecă, ca frații să spună fraților și fiu părinților cu francheță adevărul: ne este iertat și nouă a grăi franc, nu pentru ca să ne împotrîvim, ci ca să ne apărăm.“¹⁾ „Dar dacă ore cine pe cei ce au deprins volnicie, îi lasă nepe-depsiți, era pe cel ce a suferit-o, îi pedepsește, speram, că în contra lui voiți pute să apelați la dreptatea ta ca la judecătoriū.“²⁾ Despre purcederea Papei față cu el scrie Fotie: „Nu s'ar fi cuvenit, să scrii: — Cele alalte toate sînt bune și vrednice de laudă, și le primim și ne bucurăm și mulțămim lui Dumnezeu, care guvernază biserica astfel cu înțelepciune nemărginită; dar înălțarea din statul laical nu e vrednică de laudă; de aceea sîntem încă în îndoelă amănând deplina aprobare până la întorcerea legaților nostri. — Ci ar fi trebuit, să scrii: — Nică de cum nu ne dăm aprobarea, nu le primim, în veci nu recunoscem pe acela, care a umblat după dignitatea această, care a cumpărat-o, pe cel neales, pe cel de tot rău. Pogorâ-te din scaun, retrage-te dela păstorire!“³⁾ Mai apoi: „Pentru ca să manifestăm între toate ascultarea față cu iubirea vastră părintescă, — am consimțit, ca prin o hotărîre sinodală să se opréscă a înălța pe viitoriū la dignitatea episcopéscă pe vre un laic ori călugăr, care n'a trecut prin toate gradurile premergătoare ale chirotoniei.“⁴⁾ Mai la vale: „De ore ce Sfinția Văstră părintescă prin preaveneranții săi locuitori a aprobat hotărîrea îndreptată în contra acelor.“⁵⁾

Ignatiu în apelata sa, carea a trimis-o „Domnului nostru preasfîntului și preafericului înainteședătoriū și patriarh al tuturor scaunelor și moștenitoriului corifeului și Papă icumenic Nicolau“,⁶⁾ zice la închiare: „Ăcestu am raportat-o pe scurt. Era tu, preasfîntă Dispunătoriule, manifesteză față cu mine mila iubitore și zi și tu cu marele Paul: Cine e neputincios, și eu să nu fiu neputincios! Adu-ți aminte de marii înaintași ai tēi patriarhii Fabian, Iuliu, Inocenția, Leo, cu un cuvînt de toți aceia, cari s'au luptat pentru adevăr în contra nedreptății, pe ei îi imiteză și te înalță ca un răsbunătoriū al nostru, care am fost nedreptățit cu atare nedreptate!“

„Legatii Papei, mituiți în chip vicelut prin Fotie, cu daruri, s'au întors în Roma. Era Papa Nicolau întrebându-i despre patriarhul Ignatiu și supunându-i unei cercce

¹⁾ Anthim. Τόμος Χαράς p. 9.: ἀλλ' ἀπολογία προίσχοντες.

²⁾ Ibid.: τὴν σὴν ἠλιζον ἐπ' αὐτὸν δεκαιοσύνην καλέσαι κριτήν.

³⁾ Ibid.: Οὐ συναινοῦμεν ὄλως, οὐ καταδεχόμεθα, οὐδὲ μὴ εἰς τὸν αἰῶνα καταδεξαίμεθα τὸν προσδραμόντα, τὸν ἐμπορευόμενον τὴν ἀρχὴν, τὸν ἀνήφιστον, τὸν τὰ πάντα κακὸν ἔξειθι τοῦ θρόνου, ὑποχώρησε τοῦ ποιμαίνειν.

⁴⁾ Ibid.: ἐν πᾶσι δὲ τὸ πειθήσιον τῆς πατρικῆς ὑμῶν ἀγάπης ἐπιδεικνύντες.

⁵⁾ Ibid.: τῆς ὑμῶν πατρικῆς ὁσιότητος διὰ τῶν τιμιωτάτων αὐτῆς τοποτηρητῶν κατ' αὐτῶν ἐπικυρούσης ἀπόφασιν.

⁶⁾ Libell. Ignat.: Τῷ — πατριάρχη πάντων τῶν θρόνων καὶ τοῦ κορυφαίου διαδόχου καὶ οἰκουμενικῷ Νικολάῳ Πάπᾳ.

tări severe, dacă l-a prins cu cuvintele lor proprii și le-a dovedit, că el aș presupus mai virtuos unei adunări latrocinale de cât unui sinod legitim, l-a lipsit pentru tot de una de oficii și l-a anatematizat. Dar nu numai pe legați, ci și pe Fotie însuși și l-a declarat de *usurpator și adultăr și prin sentința întregii biserici de sub sine l-a anatematizat și l-a depus*, și a declarat, că el întru nimica nu se deosebește de Maxim Cincul, care insultând pe Gregoriu Teologul a adus în biserică tot felul de turburări. De aceea pe el ca pe auctorul scandalurilor și pe cel consacrat de dânsul ca pe nisce conjurați l-a supus cu auctoritatea sa Apostolică aceleiași sentințe. — Acestea împlinindu-le Nicolaș aprins de zel dumnezeesc, a trimis patriarhilor Orientului dreapta sentință a judecății sale.¹⁾

De închiare ne mai provocăm la epistola, ce a trimis-o Papei s. patriarh Ignatiu în an. 867, după ce împăratul Basiliu a alungat pe Fotiu din scaunul patriarhal usurpat și a reședat într'insul pe s. Ignatiu. Reproducem epistola această așa, pe cum se cuprinde ea în actele grecești ale sinodului ținut în Constantinopol în an. 869:

„Spre vindecarea membrilor trupului omenesc bolnave în urma lovirilor și ranelor arta medicală a deșteptat o mulțime mare de medici; eră preste membrele lui Christos Domnului și Mântuitorului, ale capului tuturor și mirelui bisericii catolice și apostolice preatâlnitul și atotputernicul Cuvînt al lui Dumnezeu a pus singur numai un medic universal, adecă pe Sfinția Ta frățescă și părintescă atunci, când a zis lui Petru celui mai venerand corifeu al Apostolilor: Tu ești Petru, și pe această piatră voi zidi biserica mea, și porțile iadului nu o vor învinge pe ea. Și voi da ție cheile împărăției, și ori ce vei lega pe pământ, va fi legat și în ceruri, și ori ce vei deslega pe pământ, va fi deslegat și în ceruri. Căci cuvintele acestea fericite nu le-a scris singur numai corifeului ca o bre care parte privată, ci printr'insul le-a străpus și tuturor ierarhilor Romei vechi, cari aveau să fie după el. Și de aceea mai înainte tot de una, de câte ori se năceau erese și fărădelegi, moștenitorii Scaunului Vostru Apostolic au stirpit erburile și nechinele acelea stricăcioase; și acum Preafericia Ta administrând în mod vrednic puterea primită dela Christos a împrăștiat pe inimicii adevărului și cu mâna de medic a autorității preasfinte și Apostolice ai tăiat din trupul comun pe cel ce asemenea furilor a intrat pe ferestă în staulul lui Christos și în contra lui Dumnezeu s'a ridicat așa de tare cu aroganța, cât și în contra puterii tale celei preasfinte și nepătate a compilat un sinod și a trimis întru ascuns solie la regele; și pe noi, pe care acela ne-a asuprit cu fărădelege, asemenea unui frate iubitorii bine ne-a declarat de nevinovați și ne-a restituit bisericii noastre prin epistolă.“²⁾

Adevărat, că dnii dela „Tel. Rom.“ din punctul său de vedere vor pute să zică, că epistola această e cuprinsă în actele unui sinod, pe care biserica dlor îl osfndesc. Dar în cazul acesta le reflectăm, că față cu dlor nu urgităm valoarea dogmatică a celor cuprinse în actele sinodului Constantinopolitan din 869, ci dacă așa le place, ne-am

provocat la epistola aceea numai ca la un document istoric și făcându-o acesta anume nu am reprodus epistola aceea după recenziunea ei conservată în versiune latină, ci după cea grecească bizantină, numai ca să le facem dlor și prin această o plăcere deosebită.

Și așa ne-am fi împlinit propusul de a arăta, că *puterea iurisdicțională supremă a episcopilor Romei a fost recunoscută și în biserica Bizanțului începând dela întemeierea bisericii și până pe timpul lui Fotie*, și că dnii dela „Tel. Rom.“ cu obiceiurile lor necruțare grosolană au lovit în față adevărul istoric, când au susținut, „că pe timpul împărțirii imperiului roman în imperiul de răsărit și în imperiul de apus prin Teodosiu cel Mare, și chiar și multe vécuri după aceea, — fie care biserica particulară — era independentă față de toate celelalte biserici în cele administrative“. Ori doraș au greșit din ignoranță, când au scris „adevărul“ acesta istoric? Atunci facă bine și învețe, mai înainte de ce s'ar apuca, să scrie spre învățatura altora.

(Va urma.)

Relațiunile administrative eclesiastice ale Românilor din provincia Beiușului între vécul 13—16.

În cercul istoriei pragmatice a poporului românesc din Ungaria și Transilvania nimerit se pôte cuprinde viața istorică a aceluia trecută și decursă între felurite sbuciumări chiar și numai într'un ținut mai restrîns din acele teritorii estinse, cari de vécuri erău și sint locuite și cultivate de fiii acestui popor.

Un atare ținut era și este până azi acel teritoriu al dominiilor episcopului rom. cat. de Orade, care deja din vécul al 13-lea începând se estindea între Oradea, Cefa, Salonta Tinca, Beiuș, Vașcoș, și erăș în jos spre marginea Transilvaniei până către Crișul repede.

Și de ore ce capul dominiilor din cestiune era Beiușul, care la 1413 prin episcopul Orădiș Andreiș II se numește, că „*nostra est altera cathedralis, fuit praedecessorum et erit perenniter successorum nostrorum*“,¹⁾ întru cât adecă cele mai estinse părți ale dominiului erău în jurul aceluși opid, acel teritoriu se numește „*provincia*“ „*nutritore*“ a curții episcopesci.²⁾

Deși erău excepțiuni, ca de es. și cele 8 districte românesce din părțile Lugoșului și Sebișului, cari mai ales din considerațiuni militare aveau privilegiu speciale, în general se pôte totuși afirma, că fie fost Români locuitorii ori în care ținut al țerii, în privința guvernării administrative, judiciare și eclesiastice condițiunile și referințele vieții lor în esență erău de aceeași natură. Despre oreși cari relațiuni particulare cred, că numai întru atâta se pôte vorbi, întru cât Români, fie nobili ori iobagi, coloni ori de altă categorie, ca și locuitorii pe dominiile regale, eclesiastice ori alte private nobilitare, după dispozițiunile generale ale legilor regnicolare ori ale privilegiilor speciale legate de respectivele domenii erău împărțaiți prin posesorii acelora în drepturi, libertăți, favoruri ori esențiunile speciale deosebite.

Tot acesta se pôte aplica și la Români din provincia episcopescă a Beiușului, cari ca și frații din alte ținuturi între marginile dreptului „*dominiului terestral*“ al Episcopului oradan în vécurile 13—16 în privința administrativă și judiciară se bucură de o guvernare proprie națională legată de instituțiunile *Cnezatelor* și *Voivodatelor*, eră în privința eclesiastică încă aveau oreși cari libertăți excepționale.

Istoricul *Francisc Bunyitay* în opul său voluminos „*Váradi püspökség Története*“ a publicat unele documente prețioase referitoare la relațiunile de drept și de datorințe ale Românilor din provincia Beiușului.

Am cugetat a fi de folos, dacă în mare parte pe urma acelor documente voi da câte va notițe referitoare la acele relațiuni dintre vécurile 13—16, întregindu-le din parte-mi cu puține observări și deducțiuni.

Etă-le:

I.

Voivodate și Cnezate române.

Instituțiunea Voivodatelor și Cnezatelor era introdusă și cunoscută la Români din Ungaria și Transilvania deja în vécul al 13-lea ori și mai de timpuriu.

Abstragînd dela cele 8 districte românesce din jurul Lugoșului și al Caransebeșului, unde instituțiunea aceea era așa zicînd mai dezvoltată, în celelalte părți locuite de Români, ca în Transilvania (chiar și în Secuime), Maramureș, Ugocia, Sabolciș, Satumare, Selagiș, apoi între Crișuri și Murăș, încă dăm de *Bani*,¹⁾ *Voivodi*, și *Cnezi* români, cari aveau sub sine ville românesce provădute cu drepturi, libertăți și privilegiu, chiar și de a se aduna în congregațiuni.

În teritoriul provinciei episcopesci a Beiușului încă dăm de atari *Cnezi* și *Voivodi*. Anume:

1) Canonicele Orădiș *Rogeriș* în descrierea năvălirilor tatăresei, vorbind despre fuga sa dinaintea Tatarilor, face amintire despre un anumit *Voivod din Geroth*, care cu omenii din *Agya* și din alte sate de lângă Criș a construit o insulă.²⁾

2) La 1294 *Roland* voivodul Transilvaniei în literile asigurătoare, cari le-a estradat pentru magistrul *Iacob* din castrul *Fenes* și frații aceluia cu numele *Ladislaiș* și *Paul*, (cari erău frați de ai episcopului din Orade,) ca să-și pôtă cerceta némuriile din *Orade* și din *Gilü* (Galoș), face amintire despre Români *Voivodului* din ținutul *Șolmoșului*.³⁾

3) La 1326 între *Roboganiș* și *Ceca* (M. Cséka) se amintesc Voivodul din *Hodos* (Oláh-Hodos) cu numele *Neagu*, apoi Voivodul *Ioan* (Iwan) al Beiușului împreună cu frații lui *Boch de Balc*.⁴⁾

4) Episcopul Orădiș *Dimitriș Moise*⁵⁾

¹⁾ Banul Simeon din Megyes, cottul Satmar.

²⁾ *Geroth* sau *Gyarak* e în apropiere de *Agya* și de *Ilye* lângă Crișul negru. La an. 1332 se numeră între parochiile diecesei oradane.

³⁾ În jurul Clușului încă se află comune cu numirea de „*Fenes*“, dară sub „*Fenesul*“ citat în acest document are să se înțelgă comuna *Fenes de lângă Beiuș*, unde până azi se ved ruinele unui castru (*Bélavár*), și care comună e în apropierea *Șolmoșului*, unde și azi sint numai Români ca la 600 de suflete.

⁴⁾ La 1298 în comit. Bihorulul se zice a fi o posesiune ereditară „*Baalk*“ a magistrilor *Gregoriș* și *Iacob* fiii comitelui *Apa*, lipsită de locuitori. (Kereszturi l. c. p. 140.)

⁵⁾ Acest episcop ca preposit de Buda la 1391 prin regele Carol Robert fu trimis ca legat în Transilvania spre a închia pace cu voivodul *Alas. Basarab*.

¹⁾ Nicet. l. c. col. 971 sqq. V. și *Metrophan. ep. ad Mau. Harduin. Acta concil. T. V. col. 1111; Sôphan. l. c.; Libell. synod. Pappi n. 151.*

²⁾ Ep. Ignat. ad Nicol. Harduin. l. c. col. 1087 sqq.

¹⁾ Kereszturi »*Descriptio . . . episcop. et capit. M. Varad.* 1806. pag. 200.

²⁾ *Litterae episc. Ioann. de Dominis* din 1442 și 1444.

cu datul Kyrilmezey feria sexta prox. post festum B. Margarethae Virg. concede voivodului Petru fiului lui Stanislău, judele comunei „Felventer (lângă Hollód, astăzi comună mai curat română cu peste 1000 de locuitori), ca comuna acésta despoiată de locuitori să o colonizeze cu ómeni aduși din alte părți, dându-i de o dată facultate, ca să pótă ține un preot român, dară numai până la bunăplacerea episcopului și fără micșorarea colectelor și esacțiunilor datorite episcopului iure domini.

5) Episcopul Ioan III (tatre 1383—1395) nobilitază pe voivodul Georgiú donându-i villa „Illyefalva“ (comună mai curat română având la 1100 de locuitori români gr. or.) împreună cu 10 sesiuni „libere“.

Donațiunea acésta o întărește și episcopul Andreiú II Scolari ¹⁾ (1410—1426). În literele confirmătoare provocându-se la donaționalele date prin episcopii Ioan III și Luca (1309—1405) voivodului din Gyepes (comună curat română cu 400 de locuitori gr. or. și gr. cat.) pentru villa Illyefalva, adauge, că episcopul Ioan III acea donațiune a făcut-o „ad instar Wayvodarum et praedialium seu nobilium dictae ecclesiae Varadinensis“.

Observă tot odată și aceea, că atât voivodul Georgiú, cât și ceilalți frați și eređi ai lui snt datori, să prestea tóte servițiile, ce se cad atât episcopului, cât și bisericii oradane, pe cum și succesorilor aceluí episcop, ferindu-se, ca nu cum va să comită nise fapte, prin cari ar contrage nota infidelității în contra episcopului și a bisericii numite, căci la acest cas vor fi lipsiți de drept și lăpădați din proprietatea de stăpânire a acelei ville, carea apoi éráși va recăde în mâna episcopului și a bisericii oradane.

Donațiunea acésta a mai întărit-o și episcopul Ioan IV de Prato. ²⁾

6) În documentul de dat Belenes in festo B. Augustini din 1410 judele Paul Chapo și jurații opidului Belenes adevereșc, că voivodul Petru cu toți Gnezii și jurații din locurile aparținătoare de Beiuș venind în prezența lor au mărturisit, că în cauza procesului dintre Bogdan, și Meriden cu fiul lui Moga Serban din Fehérkörös, fiind dingsii adunați în posesiunea Fenyérad, aci au venit mai mulți martori în cauza numitului proces; dară după-ce Serban nu s'a prezentat, amăsurat modalității satorite de mai înainte respectivul prin absentă a perdut procesul. ³⁾

7) Episcopul Ioan Vitéz cu dat Varadini feria quarta proxima post festum b. Luciae (15. Dec.), villa Cociuba (ntre Tinea și Ginta) o donéză voivodului român Michail. Motivul donațiunii se zice a fi, că numitul voivod afară de satul Cociuba a mai colonizat și satele Buzasd (azi pusta între Feketegyörös și Karaszó) și Verempatak (convine cu N. și Farkaspatak lângă Rogoz și Hodoș).

Donațiunea acésta o întărește și episcopul Valentin Farkas cu dat Waradini in festo Visitacionis Mariae 1493.

8) Episcopul acum numit dá villa Illyefalva unui alt voivod cu numele Lucaciú

Tot în atare legațiune a umbat și ca episcop de Orade. Cfr. donaționalele lui Ludovic I. din 1370 la Pray Hierarchia II. p. 177 n. a. c.

¹⁾ Cfr. Bunyitay I. c. pag. 234 n. 3.

²⁾ Densuşan Documente la 1410.

³⁾ Italian din familia Ozori. Fratele acestui episcop cu numele Pipo a fost comite al Temişului, și în 1426 a murit în Lipova.

din Carand de lângă Gyenes. Carandul e azi o comună curat românească cu 400 de locuitori gr. or.

Donațiunile de sub 7) și 8) le-a transcris și le-a întărit episcopul Dominic Kálmáncsehi și anume pentru Illyefalva cu dat 31 August, érá pentru Cociuba cu dat 1 Septembrie 1495.

9) Cu un voivod nobil român din Carand cu numele Georgiú ne mai întilnim la 1533, când episcopul Emeric Ozibak dá aceluí voivod o casă nobilitară în Illyefalva împreună cu acel privilegiú, ca în acea comună în fie care an odată, adecă în Dumineca după s. Maria mare, să pótă ține trg numit „Nedelye“ ¹⁾

(Va urma.)

Bibliografie.

A apărut și se află de vîndare la tipografia seminarială:

Îndreptariú

în cauza dărilor directe de stat, pentru oficiile parohiale gr. catolice. Blaș 1896.

Broșura constă din 39 pagine, în cari se dau invitațiunile cele mai bune, cum au să purcedă oficiile parohiale și curatoratele, cum și privații la aruncarea și conscrierea dărilor de stat și anume: 1. a dării de case, 2. a dării de câștig, 3. a dării după camete, 4. a dării supletóre generale de venit, 5. a taxei de scutire dela miliție, 6. a dării de arme și de vinat și 7. comisuniile pentru aruncarea dărilor. — Prețul unei broșuri e 8 cr., expedită franco sub fașe 11 cr.

Instrucțiune

dată de Inaltul ministeriú de interne cu privire la procedura contra morbului de ochi: „trachoma“, pentru auctorități publice și invetători. — Broșura constă din 15 pag. și costă 5 cr., spedită franco sub fașe 8 cr.

Institațiunile calvinesci

în biserica românească din Ardél,
fazele lor în trecut și valoarea în presents.

Studiú istorico-canonice de Dr. Alexandru Grama. — Opul constă din XVI+476 pag. 8° mare și se póte procura cu prețul de 3 fl. la Tipografia seminarială în Blaș (Balázsfalva).

Tot la tipografia seminarială se află de vîndare:

Triod, crudo fl. 6.50, legat în piele tare și cu copcii fl. 10.

Orologer, crudo fl. 2.80, legat în piele fl. 3.80.

Otocolul cel mic edit. III. Blaș 1892. Prețul nelegat 80 cr. v. a., legat cu călcăiú de pânză cu 95 cr. v. a. Legat dimpreună cu Pentecostariul costă 1 fl. 80 cr. v. a.

Apostoler, folio, crudo fl. 4.40, legat în piele și cu margini aurite fl. 6.40.

Liturgierú, crudo 2 fl. 20 cr., legat în piele 3 fl. 20 cr.

Istoria particulară a bisericei unite de Dr. A. Grama broș. 1 fl. 50 cr.

¹⁾ Simul cum uno foro anuali »Nedelye« vocato. Cuvintul »Nedelye«, Duminecă în unele părți locuite de Români se folosește pentru designarea convenirii la hramul bisericii.

Editor și redactor răspunđător:

Dr. Victor Szmigelski.

25 număr.
1896.

(7) 1—1

Árverési hirdetmény.

Alulirt kiküldött végrehajtó az 1881. évi LX. t. cz. 102. §-a értelmében ezennel közhirrre teszi, hogy a balázsfalvi kir. járás-bíróság 3498/95 számú végzése által alapfoglaltató Teutsch B. Josef javára 1160 frt 05 kr, a 3561/95. sz. végzése által felülfoglaltató Kohn Bernhard javára 80 frt 81 kr, a 3717/895. sz. végzéssel Stern Josef és testvére javára 45 frt 90 kr, és a 3388/85. sz. végzése által Schmiedek és Grünstein javára 86 frt 08 kr és jár. Felmer Károly Lajos ellen fentti tőkék, azok után számítandó 6% kamatai és eddig összesen megállított perköltség követelés erejéig elrendelt kielégítési végrehajtás alkalmával bíróság lefoglalt 1959 frt 72 kr-ra becsült: vegyes fűszer és nürnbergi bolti árucikkek, házi butorok, konyhadények, hordók, 9 öl tűzifa s atóbbiból álló ingóságok nyilvános árverés útján eladatnak.

Mely árverésnek a 4012/895 sz. kiküldést rendelő végzés folytán a helyszínen, vagyis Balázsfalván alperes tüzietében leendő eszközlésére 1896-ik évi Márczius hó 16-ik és a következő napjainak délelőtt 9 órája határidőül kitűzetik és ahhoz a venni szándékozók ezennel oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok ezen árverésen az 1881. évi LX. t. cz. 107 §-a értelmében a legtöbbet ígérőnek becsáron alul is eladatni fognak.

Az elárverezendő ingóságok vételára az 1881. évi LX. t. cz. 108. §-ban megállapított feltételek szeriut lesz kifizetendő.

Kelt Balázsfalván 1896. évi február hó 11-ik napján.

Thát György,
kir. bírósági végrehajtó

(6) 2—2

Concurs.

Devenind vacantă stațiunea de cantor-docente din Sig în tractul protopopesc al Crasnei în comitatul Selagiului prin pensionarea fostului invetător Petru Epure, se escrie prin acésta concurs preste acésta stațiune împreună cu salar de 300 fl. v. a. solvinđi regulat și locuință în edificiul școlei cu 2 încăperi, cu termin de 7 Aprile a. c.

Doritorii de a dobîndi acésta stațiune au de a-și înainta petițiunile lor instruite cu documentele prescrie prin lege în terminul sus indicat la presiđiul senatului scolastic din Sig. — Între cei egal cualificați va fi preferit cel ce va fi cântăreț și tipicar bun. Cel ce dorește a ocupa acest post, va face tare bine, dacă barêm într'o Duminecă sau sərbătóre se va presenta în Sig spre a ține strană și a face cunoștință cu poporul.

Dat din ședința senatului școlar de Sig ținută la 14 Febr. 1896.

Nicolău Pop
președinte.

Tuns Nicolae
Cirlea Tôder
senatori.

Prima lemne de fag

de foc uscate

liferéză loco stațiunea Dános
a căii ferate pe lângă bani
numérați fl. 40.— per vagon

Siebenbürger Vereinsbank
Actien-Gesellschaft în Sibiu

(Nagyszeben).

(4) 3—5